

STRUCTURA ETNICĂ A POPULAȚIEI ROMÂNIEI

DOREL ABRAHAM

1. Date statistice privind grupurile etnice în România

Există puține studii în România în care se analizează, pe baza unor date statistice relevante, structura etnică a populației țării. Pentru perioada interbelică sunt mai cunoscute studiile lui Sabin Manuila și Anton Golopenția, doi statisticieni și demografi care au acordat o atenție deosebită aspectelor etnice ale structurii populației. Doctorul Sabin Manuila este chiar autorul unei modalități originale privind reprezentarea grafică a distribuției teritoriale a naționalităților. Rezultatele eforturilor sale în studiul structurii etnice a populației sunt reunite într-un volum dedicat acestui subiect¹. Pentru perioada postbelică, analize statistice semnificative ale distribuției populației României pe naționalități au fost întreprinse cu precădere în ultimii ani de către alți doi demografi: Vladimir Trebici și Vasile Ghețău².

Remarcăm preocupările amintite nu pentru că ar fi singurele studii sau analize ale aspectelor etnice în România, ci pentru că se bazează pe datele de recensământ. Recensămintele constituie, după opinia noastră, singura sursă credibilă și relevantă, care oferă datele minime necesare în ceea ce privește *structura etnică reală a populației României*. De altfel, datele de recensământ, chiar dacă anumite aspecte au fost uneori contestate în ceea ce privește redarea situației etnice din România (contestațiile s-au dovedit a fi neîntemeiate, până la urmă), constituie și singura soluție științifică pentru rezolvarea contradicției produse de cei care, din diferite interese, supraestimează sau subestimează ponderile reale ale diferitelor grupuri etnice. Libera declarare a limbii materne și a naționalității la recensământ este în general recunoscută drept criteriu esențial de definire a apartenenței la un grup etnic sau altul. Sigur că ne putem întreba asupra necesității și justiției înregistrării populației în grupări etnice, într-un stat democrat. Poate că o cunoaștere științifică a realităților va contribui și ea la renunțarea pe viitor (așa cum se întâmplă în multe state democratice) la *inventarierea pe bază etnică*.

În demersul nostru am stabilit ca punct de referință recensământul din 1930, primul pentru care datele au fost reactualizate în conformitate cu actualul teritoriu și provinciile (regiunile) României. Recensămintele din 1900 și 1910 (1912) se referă la teritorii diferite, incluse unele la Ungaria, altele

¹ Dr. Sabin Manuila, *Studiu etnografic asupra populației României*, Edit. Institutului Central de Statistică, București, 1940.

² Vladimir Trebici, *Populația României și structura etnică* în „Academica”, anul I, 10, 1991. Vasile Ghețău, *Populația României la Recensământul din 7 ianuarie 1992*, în „Academica”, anul II, 8 (20), iunie 1992.

în Imperiu Țarist și în țările românești de atunci, Transilvania însăși având o altă delimitare, ceea ce face comparabilitatea riscantă. Datele statistice sunt cele oferite în sursele amintite, la care se adaugă Rezultatele preliminare ale Recensământului din 1992³.

Încercând o distribuire a datelor funcție de structura etnică (pe naționalități, cum sunt definite în recensăminte) pentru 5 recensăminte cuprinse în perioada 1930—1992 (fără datele de la recensământul din 1948 care au fost numai parțial publicate), se obține tabelul sinoptic care urmează:

Tabelul 1

Structura etnică a populației României conform recensămintelor din:

	1930	1956	1966	1977	1992
Total	14 280 729	17 489 450	19 103 163	21 559 910	22 760 449
Români/1	11 118 170	14 996 114	16 746 510	18 999 565	20 352 980
Maghiari/2	1 423 459	1 587 675	1 619 592	1 713 928	1 620 199
Germani/3	633 488	384 708	382 595	359 109	119 436
Romi	242 656	104 216	64 197	227 398	409 723
Ucrainieni/4	45 875	60 479	54 705	55 510	66 833
Ruși-lip./5	50 725	38 731	395 83	32 696	38 688
Turci	26 080	14 329	18 040	23 422	29 533
Sârbi	50 310	46 517	44 236	34 429	29 080
Croați				7 500	4 180
Tătari	15 580	20 469	22 151	23 369	24 649
Evrei	451 892	146 264	42 888	24 667	9 107
Slovaci	50 772	23 331	22 221	21 286	20 672
Bulgari	66 348	12 040	11 193	10 372	9 935
Cehi	×	11 821	9 978	7 683	5 800
Polonezi	×	×	×	4 671	4 247
Greci	×	×	×	6 262	3 897
Armeni	×	×	×	2 342	2 023
Alte naționalități/ /6 Nedeclarată	105 374	42 756	25 374	5 279 452	8 420 1 087

(conform recensămintelor din 1930, 1956, 1966, 1977 și 1992).

1. inclusiv persoanele care s-au declarat Aromâni și Macedoromâni (21 089, respectiv 6 999, la recensământul din 1992).

2. inclusiv persoanele care s-au declarat Secui (831 la recensământul din 1992);

3. inclusiv persoanele care s-au declarat Sași și Șvabi (1.843, respectiv 6 292 la rec. 1992);

4. inclusiv persoanele care s-au declarat Ruteni (350 la rec. 1992);

5. din care 8 914 persoane s-au declarat Ruși la rec. din 1992.

6. inclusiv persoanele care s-au declarat Carașoveni și Cèangăi (2 775, respectiv 2 165 la rec. din 1992);

×. În 1930 Cehii sunt incluși la Slovaci.

××. Pentru anii 1930, 1956, 1966, Grecii, Polonezii și Armenii sunt incluși la „Alte naționalități”, iar Slovenii sunt incluși la Sârbi + Croați.

³ Recensământul populației României. Rezultate preliminare, Comisia Națională de Statistică, București, 1992.

Dinamica structurii etnice a populației României este mai ușor observabilă dacă cifrele absolute sunt transformate în date relative (procente), știut fiind faptul că o populație poate să crească în cifre absolute și să scadă în valori relative, sau invers, funcție de schimbarea celorlalte componente ale întregului.

De aceea prezentăm în continuare ponderile relative ale diferitelor grupuri etnice în structura populației totale, la cele cinci recensăminte.

Tabelul 2

Ponderea grupurilor etnice în România, la recensămintele din 1930, 1956, 1966, 1977 și 1992

	1930	1956	1966	1977	1992
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Români	77,85	85,74	87,66	88,12	89,42
Maghari	9,99	9,18	8,48	7,95	7,11
Germani	4,44	2,20	2,00	1,67	0,52
Romi	1,70	0,60	0,34	1,05	1,80
Ucrainieni	0,32	0,35	0,29	0,26	0,30
Ruși-lipoveni	0,35	0,22	0,21	0,15	0,2
Turci	0,18	0,8	0,09	0,11	0,1
Sârbi			0,23	0,20	0,1
Croați	0,35	0,27			0,02
Tatari	0,20	0,12	0,12	0,11	0,10
Evroi	3,16	0,84	0,22	0,11	0,04
Slovaci	0,35	0,13	0,12	0,10	0,1
Bulgari	0,46	0,07	0,06	0,05	0,05
Cehi		} 0,24	} 0,13	} 0,1	} 0,1
Polonezi					
Greci					
Armeni					
Alte naționalități Nedeclarată					

Procentele sunt calculate pe baza datelor din *tabelul nr. 1*, iar regrupările din partea finală ne aparțin și au fost realizate din motive de comparabilitate pentru toate recensămintele luate în analiză. Ponderile relative pe total populație ale grupurilor etnice principale (români, maghiari, romi, germani) pentru 1930 și 1992 rezultă din graficul care urmează.

Principalele constatări și tendințe care se desprind din tabelele 1 și 2 sunt următoarele:

a. pentru întreg intervalul de timp 1930–1992

- creșteri semnificative ale populației diferitelor grupuri etnice și valori absolute (ca număr) la: români, maghiari, romi, ucrainieni, turci, tătari;
- creșteri, ca pondere în populația totală, ale diferitelor grupuri etnice: români, romii;
- menținerea aceluiași ponderi (practic) în structura populației totale, la începutul și sfârșitul perioadei de analiză: tătari, ucrainieni;

— scăderi ale volumului populației diferitelor grupuri etnice în valori absolute la: germani, evrei, ruși-lipoveni, sârbi, croați, slovaci, cehi, bulgari;
 — descreșteri ca pondere în populația totală ale diferitelor grupuri etnice: germani, maghiari, evrei, ruși-lipoveni, turci, sârbi, croați, slovaci, cehi, bulgari.

b. pentru intervalele intercensitare

— creștere în valori absolute (și/sau relative) în toate intervalele censitare: români, tătari;

— creștere în valori absolute (și/sau relative) numai în anumite intervale (comparativ cu intervalul anterior): romi (1977, 1992), ucrainieni (1956, 1977 și 1992), ruși-lipoveni (1996), turci (1966, 1977, 1992);

— descreștere în valori absolute (și/sau relative) în toate intervalele intercensitare: germani, sârbi, croați, evrei, bulgari, slovaci;

— descreștere în valori absolute (și/sau relative), față de intervalul anterior, numai în unele intervale intercensitare: maghiari (intervalul 1977—1992), romi (1956—1966), ruși-lipoveni (1956—1977), turci (1956).

Două intervale intercensitare prezintă particularități semnificative privind evoluția populației.

Între recensământul din 1930 și cel din 1956 s-a produs, datorită celui de-al doilea război mondial, diminuarea drastică a unor etnii, în special a evreilor (care în Transilvania, de exemplu, inclusă parțial în acel moment la Ungaria, au suportat deportarea în lagărele de exterminare). O astfel de situație afectează dinamica acestui grup etnic și limitează valoarea comparației pe întregul interval 1930—1992.

Perioada 1977—1992 acoperă atât ultimii ani ai regimului comunist totalitar, când îngrădirile vizând emigrația erau draconice, exceptând într-o oarecare măsură grupurile etnice de germani și evrei, pentru care existau totuși anumite posibilități legale, cât și primii doi ani de după Revoluția din decembrie 1989, când de libertatea de emigrație au beneficiat toate grupurile etnice, dar în special germanii și maghiarii, care aveau oportunități de plecare suplimentare și care, raportat la propria etnie, au emigrat mai mult decât românii în 1990—1991.

Principalele tendințe ale dinamicii structurii etnice pentru perioada 1977—1992 (Ghețau V., 1992)¹:

— minoritățile naționale (2,4 milioane locuitori, reprezentând 10,6% din populația țării) înregistrează pe ansamblu o diminuare de 153 mii persoane;

— minoritatea maghiară (1,6 milioane persoane, reprezentând 7,1% din ansamblul populației) a scăzut cu 94 mii de persoane. (De remarcat că această scădere a avut loc în toate județele în care această minoritate are valori semnificative, cu excepția județelor Covasna și Harghita, unde locuitorii de etnie maghiară sunt majoritari numeric);

— grupul etnic al romilor a cunoscut dinamica cea mai rapidă (80%);

— grupul etnic german a scăzut cu două treimi, ajungând la 119 mii și reprezentând doar 0,5% din populația țării.

Între celelalte grupări etnice, o creștere numerică semnificativă în acest interval de timp se înregistrează la ucrainieni, ruși-lipoveni, turci și tătari, în

¹ V. Ghețau, *op. cit.*

timp ce descresteri au cunoscut sârbii, slovacii, bulgarii, evreii, croații, cehii, polonezii, grecii și armenii.

Cu tot specificul lor, ultima perioadă amintită nu modifică, ci doar explică parțial, tendințele generale în evoluția structurii etnice a populației României în perioada 1930–1992.

În aprecierea schimbărilor care au avut loc în structura etnică a României, pentru perioada 1930–1992, se impune luarea în considerare a principalilor factori demografici și social-politici care au determinat evoluția specifică a diferitelor grupuri etnice. Dintre acești factori, așa cum arată studiile de specialitate (Trebici Vl., 1991), doi par a avea un rol hotărâtor:

a. excedentul natural (diferența dintre născuți și decedați) pentru fiecare etnie;

b. emigrația sau migrația externă pentru fiecare grup etnic.

La acestea pot fi adăugați alți factori ipotetici. De exemplu, se poate presupune că anumite „creșteri” sau „descresteri” pot rezulta și ca efect al metodei de recensământ prin care „naționalitatea” și „limba maternă” sunt cele declarate liber de către fiecare persoană (adultă). Se susține în acest sens că nu toți romii și-ar fi declarat propria limbă maternă sau naționalitatea deoarece ei se simt „marginalizați” ca grup etnic.

Pe de altă parte, se poate presupune că unele etnii sunt asimilate de către altele. Datele existente nu ne permit însă determinarea influenței unor astfel de factori care, oricum, atît timp cît migrația externă și „excedentul natural” explică în cea mai mare parte schimbările în structura etnică din România (în special la populația germană, maghiară și evreiască), nu pot avea decît un rol cu totul secundar.

Cunoașterea situației etnice și a schimbărilor în structura etnică a populației dobândește noi valențe dacă datele sunt analizate pe provincii istorice sau regiuni și dacă ele sunt corelate cu schimbările în structura religioasă a populației.

2. Distribuția teritorială a grupurilor etnice și structurii religioase

Determinată istoric, distribuția teritorială a grupurilor etnice în România reflectă, în mare măsură, formele pe care le cuprinde viața socială în raport cu particularitățile geografice, economice, social-politice și cultural-religioase. Conlocuirea grupurilor etnice presupune o raportare continuă a acestora la spațiu, atît la nivel micro (locuință, vecinătate, așezare), cît și la nivel macro (zonă, regiune, țară).

De aceea, în studiul fenomenului de conlocuire și a relațiilor etnice, distribuția teritorială a grupurilor etnice are o deosebită relevanță. Importanța relațiilor populațiilor cu teritoriul în care trăiesc este prezentată pe larg în studiile referitoare la conlocuire și conviețuire (etnomorfologia și etnoscopia). Deocamdată prezentăm unele date statistice privind repartitia grupurilor etnice în teritoriu ținând seama de specificul celor 7 regiuni sau provincii istorice ale României, la care se adaugă municipiul București, cu specificul său de capitală a țării și cel mai mare oraș al României.

De asemenea, grupurile etnice sunt distribuite diferit pe categorii de localități (în principal urbane și rurale).

Dacă luăm în considerare cele două extreme ale perioadei de analiză cuprinsă în demersul nostru, respectiv 1930—1992, observăm că schimbările intervenite în structura etnică, pe regiuni, sunt semnificative, menținându-se totuși anumite stări sau tendințe, de-a lungul celor 62 de ani. Principalele grupuri etnice se distribuie pe cele 7 regiuni, conform tabelului nr. 3.

Tabelul 3

Distribuția principalelor grupuri etnice pe regiuni la recensămintele din 1930 și 1992 (în procente)

	români		maghiari		romi		germani	
	1930	1992	1930	1992	1930	1992	1930	1992
OLTENIA	97,5	98,2	0,2	0,1	1,5	1,5	0,2	0,1
MUNTENIA	93,4	87,6	0,8	0,05	1,8	1,9	0,5	0,02
MOLDOVA	89,8	98,4	0,9	0,1	1,3	0,8	0,3	0,1
TRANSILVANIA	57,6	72,3	29,0	23,9	2,3	2,8	7,9	0,9
BANAT	54,4	82,3	10,4	6,6	1,9	2,1	23,7	3,6
DOBROGEA	64,7	90,8	0,4	0,1	0,9	0,7	2,7	0,1
CRIȘANA-MARAMUREȘ	60,7	71,9	23,1	21,2	1,4	2,6	4,8	1,5

În 1930 România cuprinde și alte provincii neincluse aici.

Ca tendințe în evoluția principalelor grupuri etnice, pe regiuni, se observă:

— diminuarea ponderii în populația totală a fiecărei regiuni, a grupurilor etnice de maghiari și germani, în toate regiunile țării, fapt explicabil prin emigrația și natalitatea scăzută, mai accentuate în cadrul acestor categorii de populație;

— creșterea ponderii în populația totală a regiunii, a românilor, în toate regiunile, fapt explicabil atât prin natalitatea (rata natalității) mai ridicată, în cadrul acestui grup etnic, cât și prin emigrația efectivă mai scăzută;

— creșteri și diminuări semnificative ale ponderilor în populația totală a regiunii, a romilor, care, au crescut ca pondere în Transilvania, Banat, Crișana-Maramureș, Muntenia și au scăzut în Moldova, Dobrogea și Oltenia. Această situație se explică prin natalitatea foarte ridicată care caracterizează acest grup etnic, dar mai ales prin mobilitatea teritorială specifică, mulți dintre ei „înlocuind” populația emigrată din alte regiuni, în special din Transilvania, Banat și Crișana-Maramureș.

Schimbările structurii etnice a populației României pe regiuni au fost asociate și influențate cu/și de schimbările în distribuția populației grupurilor etnice pe cele două medii, urban și rural. Fluxul migratoriu rural-urban, în special al populațiilor de români și romi a depășit adesea granițele regiunilor istorice, atracția urbană având legile sale specifice. Se constată astfel că, deși urbanizarea a afectat toate grupurile etnice, în sensul că, la sfârșitul perioadei de analiză fiecare grup etnic are mai multă populație în orașe decât la sate, creșterile nu au fost la fel de spectaculoase pentru toate. Astfel, în 1930,

românii erau distribuiți în proporție de 16% în urban și 84% în rural, pe când proporția maghiarilor era de 29% în urban și 71% în rural, a germanilor era de 26% în urban și 74% în rural, iar a evreilor de 68% în urban și doar 32% în rural. În 1992, românii au ajuns să locuiască 55% în urban și 45% în rural, egalizând astfel nivelul de urbanizare al maghiarilor (56% în urban).

Creșterea mai lentă a gradului de urbanizare a unor grupuri etnice comparative cu românii și chiar cu romii nu se datorează numai emigrației mai mari și natalității mai scăzute ale populației urbane, specifice unor populații cum sunt germanii, evreii și maghiarii. Schimbarea structurii etnice a urbanului și ruralului este explicată și prin migrația din rural în urban, care a avut loc în această perioadă, în ritmuri diferite pentru fiecare grup etnic. Această situație rezultă în mare măsură și din compararea structurii etnice a urbanului și ruralului pentru cele două momente de timp: 1930, 1992.

Astfel, în 1930, structura populației urbane și rurale, în funcție de principalele grupuri etnice, era următoarea:

	<i>Total:</i>	Români	Maghiari	Germani	Evrei	Romi	Alte
Urban	100%	58,6%	11,1%	3,4%	13,6%	1,1%	10,2%
Rural	100%	75,3%	7,1%	3,8%	1,5%	1,5%	6,7%

În 1992, ponderile pe cele două medii s-au schimbat astfel:

	<i>Total:</i>	Români	Maghiari	Germani	Evrei	Romi	Alte
Urban	100%	89,7%	7,4%	0,6%	0,1%	1,4%	0,7%
Rural	100%	89,1%	6,8%	0,4%	—	2,3%	1,4%

Datele atestă că sporirea spectaculoasă a proporției de populație românească în urban a fost posibilă nu numai printr-o natalitate ridicată specifică societăților rurale, ci și datorită migrației spre urban, concomitent cu un volum de migrație mai redus al celorlalte grupări etnice, ale căror ponderi de populație în rural erau în 1930 mai scăzute decât în cazul românilor.

Această situație atestă că procesul de urbanizare în România a modificat structura etnică a orașelor, grație hinterlandului rural al acestora, care era preponderent și uneori exclusiv românesc, concurând astfel (alături de alți factori) la diminuarea ponderii relative a anumitor grupuri etnice (germani, evrei, maghiari) concomitent cu sporirea ponderilor altor grupuri etnice, în special români și romi. Creșterea urbană, mai ales în primul stadiu al urbanizării, se bazează, oriunde în lume, pe migrația rural-urban și România nu a făcut excepție de la această regulă.

O astfel de evoluție a structurii etnice a urbanului a fost prevăzută încă dintre cele două războaie de către doctorul Sabin Manuila, care, analizând datele recensământului din 1930, afirma că „populația orașelor și satelor are o evoluție determinată, care se caracterizează prin dispariția populației urbane în câteva generații și înlocuirea acestei populații prin rurali imigrați neîncetat la orașe...”⁵. Evoluția orașelor este deci condiționată de existența satelor (din punct de vedere social și politic, situația este inversă; orașele influențează în mare măsură, viața satelor). Or, așa cum am precizat, românii dețineau (și

⁵ Dr. Sabin Manuila. „*Studiu etnografic asupra populației României*”, București, Editura Institutului Central de Statistică, 1940, p. 16.

încă mai dețin) majoritatea coplesitoare a populației rurale sau sătești, ceea ce explică în mare măsură sursa creșterii urbane. Hinterlandul rural, românesc în majoritatea zonelor și a nucleelor urbane, a determinat în mare măsură caracterul structural al creșterii urbane, influențând, deci, schimbările de structură etnică a populației orașelor și marcând, în acest fel, patternul evoluției demografice.

Ca urmare a unor astfel de schimbări, în distribuția grupurilor etnice pe provincii istorice (care includ diferitele județe, neegale ca mărime și volum al populației) ⁶ la nivelul anului 1992 se regăsesc anumite particularități, care circumscriu situația în teritoriu.

Românii, în număr de 20 352 980, dețin proporții de peste 90% în 4 dintre cele 7 regiuni plus orașul București și peste 72% în celelalte 3. Pe județe, românii dețin ponderi de peste 98% într-un număr de 25 de județe (Alba, Argeș, Bacău, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Brăila, Călărași, Constanța, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Hunedoara, Ialomița, Iași, Mehedinți, Neamț, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Vaslui, Vâlcea, Vrancea) și ponderi de peste 95% în majoritatea orașelor și comunelor țării. Numai în două județe românii dețin ponderi sub 50% din total, respectiv în județele Harghita (14%) și Covasna (23%).

Maghiarii, în număr de 1 620 199, locuiesc în marea lor majoritate în județele din Transilvania și Crișana-Maramureș. Principalele județe cu ponderi mari de maghiari sunt Harghita (85% din totalul populației județului), Covasna (75%), Mureș (41%), Satu Mare (35%), Bihor (28%), Sălaj (24%), Cluj (20%). Ca pondere însă, în populația regiunilor istorice ei reprezintă 24% în Transilvania, 21% în Crișana-Maramureș, 7% în Banat, 0,2% în Muntenia, în celelalte regiuni ponderile fiind mai puțin semnificative.

Germanii, în număr de 119 436, se află, în principal, în județele Sibiu, Satu Mare, Caraș-Severin și Brașov, respectiv în regiunile Transilvania, Crișana-Maramureș și Banat. Ca pondere însă, în populația regiunilor ei dețin 3,5% în Banat, 1,4% în Crișana-Maramureș și 0,9% în Transilvania. Populația germană a cunoscut o scădere semnificativă în ultimii ani (1990—1993) când, datorită fluxului de migrație externă puternic, numărul lor s-a redus la circa 100 000 în 1993, fiind de peste trei ori mai mic comparativ cu situația din 1977. În același timp apare, începând din 1991, pentru prima dată din câte cunoaștem, un fenomen de retromigrație a acestei categorii de populație, respectiv de revenire a unor emigranți în așezările de unde au plecat (vezi studiul *Tradiție și actualitate în conlocuirea populației în zonele și localitățile cu profil multiethnic* semnat de Dan Banciu și Sorin M. Rădulescu).

⁶ Banatul = 2 județe: Caraș-Severin și Timiș

Crișana-Maramureș = 4 județe: Arad, Bihor, Maramureș și Satu Mare

Dobrogea = 2 județe: Constanța și Tulcea

Moldova = 8 județe: Bacău, Botoșani, Galați, Iași, Neamț, Suceava, Vaslui, Vrancea.

Muntenia = 9 județe: Argeș, Brăila, Buzău, Călărași, Dâmbovița, Ialomița, Giurgiu, Prahova, Teleorman.

Oltenia = 5 județe: Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt, Vâlcea.

Transilvania = 10 județe: Alba, Bistrița-Năsăud, Brașov, Cluj, Covasna, Harghita, Hunedoara, Mureș, Sălaj, Sibiu.

Romii, în număr de 409 723, reprezintă categoria de populație cu cea mai mare dispersie în teritoriu și cea mai spectaculoasă creștere demografică. Față de 1977, numărul romilor a crescut cu o rată de 80% comparativ cu creșterea de 6% a populației totale în aceeași perioadă. Ei reprezintă 1,8% din totalul populației (409 723) și nu 10% (adică peste 2 milioane) așa cum se estimează în unele publicații oficiale străine ⁷.

Romii trăiesc mai mult în rural (60%) decât în urban. Ei sunt distribuiți în toate regiunile, cele mai mici ponderi în totalul populației de romi regăsindu-se în regiunea Dobrogea (1,6%) și cele mai mari în Transilvania (29,0%) și Muntenia (27,1%). Pentru mai multe detalii, vezi studiile de caz.

Ucrainenii, în număr de 66 833, reprezintă al cincilea grup etnic ca mărime în România. Ucrainenii se află concentrați cu precădere în județele Maramureș, Timiș, Tulcea și Suceava.

Lipovenii (inclusiv rușii), în număr de 38 688, sunt concentrați cu precădere în județele Tulcea (20 262), Constanța, Suceava, Iași.

Turcii, în număr de 29 533, sunt grupați cu precădere în județele Constanța (24 043) și Tulcea, adică în regiunea Dobrogea.

Sârbii, în număr de 29 080, se regăsesc cu precădere în județele Timiș (16 999) și Caraș-Severin, adică în regiunea Banat.

Tătarii, în număr de 24 649, sunt concentrați aproape exclusiv în județul Constanța (24 100).

Slovacii, în număr de 20 672, se află cu precădere în județele Bihor (8 652), Arad, adică în regiunea Crișana—Maramureș, dar și în alte județe din alte regiuni, precum Timiș și Sălaj.

Bulgarii, în număr de 9 935, se află în proporții mai mari în județele Timiș (6 540), Arad (1 112) și orașul București.

Eveii, în număr de 9 107, locuiesc cu precădere în mediul urban, una din principalele localități unde trăiesc fiind orașul București (3 836).

Cehii, în număr de 5 800, se află cu precădere în Caraș-Severin (3 623) și Mehedinți.

Polonezii, în număr de 4 247, se regăsesc cu precădere în județul Suceava (2 785).

Grecii, în număr de 3 897, se află cu precădere în județele Constanța (420) și Brăila (351).

Armenii, în număr de 2 023, sunt concentrați cu precădere în municipiul București (927) și județul Constanța (568).

Croații, în număr de 4 180, se regăsesc în principal în județul Caraș-Severin (3 623).

⁷ Mark Braham, *The Untouchables. A Survey of the Roma People of Central and Eastern Europe*. A Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, 1993.

Structura populației după religie

Schimbările în structura etnică a populației în perioada 1930—1992 au fost însoțite de schimbări în structura populației după religie. Analiza repartiției populației după religie la cele două recensăminte, din 1930 și 1992 (singurele, de altfel, care au înregistrat astfel de informații, deoarece cele din 1948, 1956, 1966 și 1977 le-au neglijat) atestă schimbări spectaculoase. Rezultatele pot fi privite comparativ în tabelele care urmează.

Tabelul 4

Populația României după religie la recensământul din 1930 (%)

Religia	Pondere
Total	100
Ortodoxă	69,9
Greco-catolică	9,9
Romano-catolică	8,2
Reformată-calvină	5,0
Mozaică	3,4
Evanghelică-luterană	2,2
Unitariană	0,5
Baptistă	0,3
Mahomedană	0,3
Lipoveană	0,2
Adventistă	0,1
Alte religii	*
Fără religie, liber cugetători	*
Nedeclarată	*

* = sub 0,5%

Tabelul 5

Populația României după religie la recensământul din 1992 (%)

Religia	Pondere
Ortodoxă	8,6
Romano-catolică	5,0
Reformată*	3,5
Greco-catolică	1,0
Penticostală	1,0
Baptistă	0,5
Adventistă	0,3
Unitariană	0,3
Musulmană**	0,2
Creștină după evanghelie	0,2
Evanghelică	
Confesiune Augustană	0,2
Creștină de rit vechi	0,1
Ortodoxă de stil vechi	0,1
Evanghelică Sinodul	
Prezbiteriană	0,1
Alte religii	0,3
Fără religie, atei	0,2
Nedeclarată	0,1

* = Reformată calvină

** = la recensământul din 1930 a fost înregistrată ca mahomedană.

Câteva precizări se impun. Desigur că, din aceste date, nu rezultă ce înțelege populația prin religia declarată (în mod liber la recensământ).

Ponderea foarte mare a religiei ortodoxe poate să fie influențată și de metoda de înregistrare, deoarece în formularul de recensământ numai religia ortodoxă a fost tipărită ca atare, pentru altă religie (confesiune) urmând să se precizeze care anume. Or, așa cum arată Vl. Trebici, exemplificând cu alegerile parlamentare, „...nr. 1 este privilegiat dacă numele lui ar fi tipărit iar pentru următorii s-ar lăsa spații libere”⁸. Totuși, datele obținute se dovedesc valide, ele surprinzând unele schimbări normale, explicabile pentru perioada analizată.

Principalele schimbări în structura religioasă a populației sunt reflectate de:

- creșterea ponderii populației care se declară de origine ortodoxă;
- reducerea spectaculoasă a ponderii populației care se declară de religie greco-catolică (de la 10% la 1%);

⁸ Vladimir Trebici, *Populația României și repartiția ei după religie — 1992*, în „Academica”, Anul II, 11 (23) septembrie 1992.

— reducerea semnificativă a ponderii populației care se declară de religie romano-catolică, reformată-calvină, evanghelică-luterană și mozaică ;
 — creșteri ale ponderii populației care se declară de religie baptistă, adventistă și a altor religii, unele nementionate în 1930.

O analiză a specificului acestor religii este întreprinsă de Vl. Trebici în lucrarea citată. Evident că schimbările produse în structura religioasă a populației au diverse cauze, dintre care nu trebuie neglijate efectele migrației externe, ratele diferite de natalitate ale unor grupuri etnice, consecințele războiului asupra unor etnii și confesiuni religioase, precum și politica regimului comunist față de biserică, în general, și față de anumite culte, în mod deosebit.

Datele prezentate atestă de asemenea că *populația României este creștină* în proporție de 99,2% (dacă adunăm religiile ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică, confesiunile protestante și neoprotestante), ponderea covârșitoare deținând-o religia ortodoxă (86,8% din totalul populației). Acestei religii îi aparțin românii, în majoritatea covârșitoare (la care se adaugă ucrainenii, bulgarii, sârbii, grecii, armenii și rușii, fără lipovenii).

Distribuția în teritoriu a populației după religie arată că populația de religie ortodoxă este determinantă, depășind 65% în toate zonele țării, pe când nici o altă religie nu are ponderi de peste 12% în vreo regiune a țării. Astfel, structura religioasă a populației pe regiunile României este:

Banat	ortodoxă	80,3%	romano-catolică	11,4%
Crișana — MM.	ortodoxă	65,7%	reformată	11,7%
Dobrogea	ortodoxă	91,0%	musulmană	5,1%
Moldova	ortodoxă	92,1%	romano-catolică	5,2%
Muntenia	ortodoxă	97,7%	romano-catolică	0,6%
Oltenia	ortodoxă	99,1%	romano-catolică	0,3%
Transilvania	ortodoxă	68,7%	reformată	11,7%

Distribuția teritorială a populației după religie este în concordanță cu distribuția teritorială a structurii etnice. Putem spune, în acest sens, că granița ortodoxiei se suprapune în Vest cu granița țării, datele atestând, așa cum arată și Vl. Trebici că România se prezintă ca un stat unitar, atât în ceea ce privește ponderea românilor, cât și în privința religiei ortodoxe.